

Олег Єгрешій

Невідоме епістолярне першоджерело про повернення із заслання єпископа Івана Лятишевського у 1955 р.

У статті автор запропонував невідомий лист, у якому йдеться про повернення із заслання відомого станиславівського єпископа-помічника Івана (Лятишевського). Лист є частиною епістолярної спадщини священничої родини Сірецьких. Глава родини – Антін Сірецький разом із сім'єю у травні 1950 р. був засланий у Хабаровський край в с. Джонку. Єпископ Іван (Лятишевський) повернувся до Станіслава з Мерке (нині – республіка Казахстан) у червні 1955 р. Наголошується на важливості залучення епістолярію як особливого першоджерела у вивченні історії повсякденності підпільної Української греко-католицької церкви.

Ключові слова: єпископ Іван (Лятишевський), родина Сірецьких, епістолярій, повсякденне життя, Українська греко-католицька церква

У 2019 р. виповнилося 30 років із часу виходу Української греко-католицької церкви (УГКЦ) з підпілля, що, своєю чергою, спонукає до відповідних осмислень (чи то переосмислень) зазначеної події дослідниками. На наш погляд, в умовах нинішньої прагматично-ринкової доби з її вираженою іррелігійністю, вивчення повсякденного життя греко-католицьких священників “катакомбної” доби набуває особливого сенсу. Задане історичне минуле показує, що якраз в умовах таких “пограничних ситуацій” і перевіряється справжня жива віра в Бога, уповання на Всевишнього, коли християнин поставлений наче віч-на-віч із випробовуванням.

Одразу ж постає резонне питання – способи вивчення повсякденного життя священників підпільної Церкви. Очевидно, в силу заангажованості періодичних видань та архівних матеріалів першорядними пам'ятками тут постають джерела епістолярного напрямку, бо це особливий вид першоджерел, який дає спромогу “побачити досі не побачене”, адже почерк, “архаїка висловлювань”, дубляж слів, виставлення лапок, авторські виправлення, вживання латинізмів, запозичення термінів з інших наук часом говорять про автора, його внутрішній світ більше аніж, власне, сам зміст листів, його тематичне навантаження.

Уважаємо, що історія повсякденності, як окремий напрям в науці є максимально наближена до вирішення важливих проблем сучасності, адже безпосереднім предметом її дослідження постає конкретна людина у широкому пізнавальному вимірі з її неповторним внутрішнім світом, зовнішнім середовищем (соціальним антуражем), побутом, ціннісними характеристиками, зацікавленнями, контактами з іншими людьми, виживанням в умовах різних історичних часових відтинків. Відома українська дослідниця історії повсякденності, вінничанка Ольга Коляструк відзначає репрезентативність першоджерел цього історичного напрямку, які, на її думку, мають “спонтанний” характер, довільне формулювання та виразно суб'єктивне забарвлення. “Его-документи” (щоденники, листи, нотатки для пам'яті) створені суголосно на-

строю автора, відповідно до його оптики бачення подій. Як уважає дослідниця, міра узагальнень, припустимих екстраполяцій на підставі цих свідчень, повинна ґрунтуватися не тільки на чисельно представницькому масиві, а й на зваженості контекстного співвідношення приватного і суспільного, одиничного і множинного [1, с. 145].

За приватними спостереженнями і зауваженнями, вважає О. Колястук, ховається не тільки індивідуально-персоналізований зріз часу, а й відбиток громадського смаку в широкому розумінні. Головне і другорядне поміняні місцями, чого в офіційних документах не допускається: “нерідко у мимохідь кинутих висловах чи фразах можна вловити найточнішу оцінку досліджуваного, коли неочікувана фіксація випадковості віддзеркалює закономірність, а підкреслена – виключність відтісняє типовість явища. Погляд пересічної людини, людини «із натовпу», «із середовища» вихоплює із життя такі факти, які з офіційних позицій не помічаються, а тому не беруться до уваги при аналізі” [1, с. 146].

У листах натрапляємо на свідчення особисте, “зсередини”, найменш підвладне кон’юнктурі і диктованій ситуації, вільне від цензури. Жоден офіційний документ, з якою б акуратністю і старанністю він не складався, не відтворить справжніх переживань, настроїв, оригінальних оцінок, сумнівів чи вагань. Саме у конфіденційних документах люди фіксують свої рішення, незгоду, а іноді й потаємні гадки. У листах “проговорюється” епоха, її специфіка [1, с. 151].

Пропонований лист – мізерна частинка епістолярної спадщини родини підпільного греко-католицького священника Антіна Сірецького. Листування дивом збереглося з далеких 1950–х рр. і розказує нащадкам про побут сім’ї священника за складних суспільно-політичних умов радянського тоталітаризму. Родину священника (самого отця, їмость Софію, сина Любомира, дочку Марію) у травні 1950 р. було депортовано на Далекий схід, в Хабаровський край, де впродовж чотирнадцяти років їм доводилося приймати виклики суворой доби. Водночас, молодший син Антіна Сірецького, підпільний священник Ярослав Сірецький, дивом уник арешту і заслання у 1950 р., залишився підпільно священнодіяти на території тодішньої Станіславської обл. Епістолярій, що зберігся на 80 % відбиває листування Антіна Сірецького (як правило, автором листів виступав найстарший син Любомир) з молодшим сином Ярославом.

Лист друкується вперше і розкриває маловідомі обставини повернення єпископа-помічника Станіславівської єпархії УГКЦ Івана (Лятишевського) до тодішнього Станіслава у червні 1955 р. З’ясовується низка невідомих досі обставин перебування І. Лятишевського у Станіславі радянської пори, контактів владики з окремими отцями підпільної УГКЦ на Прикарпатті, деталями хвороби єпископа, подробицями повсякденного життя ієрарха у Станіславі, деякими особливостями характеру священнослужителя тощо.

З метою точної регенерації (відтворення) листа, нами залишено його автентичність, включно з авторськими “галицизмами”, скороченнями, філологічними похибками, великими літерами, підкресленнями, знаками оклику/запитання, усталеним на той час правописом, авторським стилем тощо. Разом із тим, розпізнавати скорочення у листі нерідко видавалося “справою не з легких”. Пояснюємо це тим, що автор листа Ярослав Сірецький нерідко не ризикував говорити відкритим текстом навіть з най-

ріднішими людьми, очевидно боявся аби лист не потрапив до чужих рук. Крім того, подекуди автор мабуть саме з вищезначеної причини застосовував й езопову мову, що своєю чергою свідчить про відповідний рівень освіти адресанта. Задля кращого тлумачення листа в округлих дужках ми роз'яснювали окремі його уступи.

БН, 28. 6. 55

Сл. І. Хр. і М. Б.

Найдорожчі!

Вже навіть не пам'ятаю, коли та з якого дня була від Вас вістка! Що такого? Чи Всі здорові і все в порядку? Між іншим вже дуже давно пішло свіжих 200 інт. [інтенцій] для Т. [тата – Сірецького Антіна], крім того плащ. на григоріанку, пару пак. [пакунків] зі Стан. [Станиславова] [...] Зоня обіцяла мені купити щось на суконки для М. [мами – Сірецької Софії] та У. [Уні, сестри – Сірецької Марії], але вона дуже довго з тої обітниці не вивязується, готові ми купити подвійну матерію.

[...] Сповіщаючи коротко про поворот е. Л. [єпископа Лятишевського] і ще в слід. листі обіцяв я написати ширше. Єп. поспів до Стан. в тов. Наталки Ш. [Шухевич – дочки Романа Шухевича] в суботу перед зісл. Св. Д. автобусом зі Львова і задержався тимчасово [...] при вул. Маяковського, 24 [нині – вул. Тарнавського у Івано-Франківську] (друга хата від Дивос. [Дивосир – відома родина у Станиславо-ві], колись вул. Словацького, а ще колись “Панська”). У Львові був майже тиждень, пробули в дальшій родині Шух. Там дуже оваційно витали наші люди, в першу чергу дух. тай маса світ. Гр. [невідомий священик] відправив для них при досить навіть великій авдит. Сл. Божі, молебні. Відправили та складали візити. Я декілька днів перед приїздом дістав листа з повідомленням, що 24.V. вийдуть з Мерке [нині – селище в Жамбильській області республіки Казахстан]. Може 4–5 днів виглядали ми в Ст., виходили до кожного поїзду. В суботу пару годин скорше я мусів виїхати зі Стан. аж до четверга.

Поворот, що мав залишитися тайною, наробив чимало шуму. Хату прямо облягали відвідувачі і духовенство біле і чорне, пафнутії всіх конгрегацій [...], пані і діти з квітами. [...] Заворушився і “темний нарід”, бо вістка про приїзд єпископа миттю увійшла у край, а громом поразила “кафедру” і палату “смиренного” разом зі всіми прихвостнями. Почався новий, такий далекий досі триб життя. [...] Всі спішили заявити свою радість з повороту тай доказати щире привязання до Церкви і Віри через особу її достойного представника. А він у сірих суконних штанах, в зеленій сатиновій блюзі [...] з питомим собі шиком і щирим батьківським серцем витав своїх знайомих і незнайомих гостей. З молодечою відвагою цікавився найдрібнішими обставинами рел. та народного життя, не менше часу і серця знаходив запитати, часто навіть по іменах кого про діти, внука чи внучку, брата, сестру, родичів, кого про дальших кривняків, знайомих, приятелів, відповідав на дуже багато порушених в листах до Себе питань, на які із-за цензури та режиму годі було листовно відповісти. Люди чули себе ніби в якій святині, виходили підбадьорені, свіжі.

Зате всі переживання останніх днів, острі вражіння, труди дороги, а мабуть найбільше всі жалі тай болі, які майже кожний без винятку ніс єпископові, дуже відбитися

на його ослабленому організмі, передусім на нервовій системі. В четвер раненько прийшов нервовий стан із утратою свідомості [...] Перелякані хатні побігли по Др. Дивос., але вона відмовилась прийти зі страху [...] Прибіг хтось другий, відратували.

Для хронол. тяглости додаю тут те, про що дізнався багато пізніше від самого єпископа. Саме і раннім ранком, не знаючи нічого про недугу, надбіг з поклоном о.Платон. Відчинила йому Галюся Лят. та в страшній фурії накинулася на нього: ви всі фанатики, хочете стрійка до гробу загнати, чого тут хочете, чого його мучите і т.д. Бідний Пл. як зимний скочив від дверей і як опісля твердили мені очевидці, заняв вичікуючу позицію на лавочці в саді. [...]

Того самого дня поїхав я тягур. автом до Стан., знаючи вже пару днів про прибуття єп., але не міг скорше визволитися з Кол. [Коломій] через лат. свято Пр. Євх. і інші функції в Кол. і Забол. [Заболотові] а скорше на Зел. Свята. Чимскоріше обмився й [...] побіг на вул. Маяковського, 24. Відчинила Галюся. На мій уклін відповіла чемно, але дуже сумна й пригноблена: “Стрійко хорі, над раном мали дуже тяжкий стан, лікарі заборонили приймати”. [...] Вона сказала, що небезпека вже пройшла тай просила зайти в неділю. Я в свою чергу зміркував, що [...] певно був атак на серце. “Ні, нервовий стан, відповіла. – Лікарі не відступають. Треба відпочинку”. Процаючись, я просив заявити, що був Сір. [Сірецький] тай передати низький уклін [...]

Відтак пішов я на деякий час до о. Слез. [єпископа Івана Слезюка], бо пару днів скорше просив зайти. [...] Вертаючи відти вечером, як додому зайшов до своїх дуже добрих приятелів Дивос. в надії, що вони будуть мати ост. вістки про стан здоровля та всі обставини єпископа. Вони бідні мало не заплакали з щирого жалю, що я не вспів побачитись з Владикою, бо чули, що майже всіх свящ. попитував за мною тай дуже вижидав. Крім того, втаємничили мене в неприємну, як для кат. єп-на і компромітуючу правосл.-родинну інтригу, яка нависла над Ним. Саме в найближчих днях збирається інкогніто вивезти його на село до Пилипців, бо навіть “сам” дрогоб. Мельник, коли дізнався, що о. Л. вертає, кликав Пил. до себе тай заявив щоби єп. у нього замешкав, бо “дуже хоче мати його в своїй єпархії тай сам допоможе в його удержанні” [...] По короткій дуже діловій нараді ми рішили, що мені припаде здержати єпископа перед виїздом до Пил. а для того всіми силами добитися скоршої зустрічі чим в неділю. Сестра Віра Див. дуже розумна, інтел. жінка, із старою дозою дипл. дарувань (гімн. проф., абс. [абсольвентка] Яг. [Ягелонського] унів.), до пару хвилин підшукала одну знакому паню, велику приятельку єп. Лят., яка в кожній порі має вступ до її дому. Її негайно вислали ми туди з подвійним дорученням: 1) який стан здор. єпископа в тій хвилі, 2) з запитом впрост до єпископа, коли перед неділею схотів би говорити з “Яр. Антоновичом” [Сірецьким]

Вона побічна, а ми всі вклякнули перед св. Тайнами відмовити верв. в честь Н. Ран. Хр. за здоровля єпископа і за щасливу розв'язку справи. Але молитву не дала нам докінчити та сама пані, яка ще скорше як пішла, вернулася, осяяна ревелаяціями “на вагу золота”. Коли Галюська після повороту з коридора сповістила, що я був, “стрійко” з жалем накинувся на неї “як можна” було з під дверей завернути ту дитинку” [...] тай післав її і Наталку Ш. щоби мене завернули, а сам мимо спротиву сів на ліжку одягатися, опісля вийшов до кухні митися. На вулиці мене не знайшли,

бо я повернув стежкою попри паркан від саду п-тва Лят. на Вовчинецьку в напрямі тунелю, бо там за костелом Христа Царя на Гірці живе о. Слезюк. Тоді над мидницею атак повторився, хорого завели до ліжка. Доси все щасливо пройшло, єпископ щойно з'їв кусочок каляфйора і в дуже доброму настрою вижидас мене ще зараз (10 год. веч.) або завтра рано [...] Галюся плакала, а п. Лят. довірочно, на ухо просила ту паню щоби не дуже довго бути тай оск. можливо оминати “церковні теми”. [...]

З легким серцем ми [...] розпочали вервицю, опісля разом повечеряли і я пішов на стрих п. Кар. ночувати.

Над раном в [...] п. Мельн. відбулася Сл. Б. за здор. єпископа, а дець коло 10^{ої} г. я поступив до мешк. п-ва Лят. Відчинила “старша пані” тай не відповідаючи на мій привіт, зазначила: “Я не знала, що то ви! Прецінь ви маєте вступ до нашої хати в кожній порі дня і ночі, навіть стрійко то кажуть!”. Тут слово повинно вже було бути за мною, але в миг хвиль з за дверей від покою показалася голова вся в срібній сивині з величезною білою бородою, лиш очі давні все однаково гарні, молоді [...] Не знаю як я опинився посеред покою в обіймах правду сказати таки дуже милого Дзядзя, який зразу застив мою негідну голову градом поцілунків, за якими довгу хвилю не чути було жадних слів, лиш якісь неартикульовані звуки зболілого серця. Аж по довшому часі почалася “балачка”: Синку, дитиночко моя! Як я тужив за вами, як я хотів ще з вами бачитися! Як я тішуся вами! Який Бог добрий!! Я писав до вашого Татка і вони мені писали про вас і другі [...] Я маю знимку їх [...] І взяв мене за руку і як дитину водив по кімнаті від своєї валізи до фортепіану і знов до стола в пошукуванні за Вашою знимкою. Мені не дав до слова прийти, говорив без перерви. А як вже знайшлася знимка, довго-довго вдивлявся в неї тай приговорював: “Бідні, бідні люди, як терплять [...] Кілько болю. Татко постаріли, а Мамунця так подалася, змінилася до непізнання. І сестричка ще молоденька, лише жити! Бідні люди [...] Але то герої!”.

Скільки часу пройшло, на тій зворушливій сцені я не можу сказати, так як не можу сказати, що діалога весь час кругом нас. [...] І тут я зауважив, що коло фортепіану стояли молода елегантна пані з 4–5 літньою дівчинкою на порозі від кухні старенька п. Лят. з Наталкою, що з сльезами в очах і з руками зложеними як до молитви вдивлялася в свого Дзядзя, достойного Товариша неволі і всіх її страхіть. [...]

Тим разом замість коротко, відсидів я 3 год. і 40 хв. Після того, як чужі розійшлися, розпочалася дуже сердечна і довірочна розмова. Що загалом переговорили ми годі і в книгу зібрати дуже багато деталей і споминів з неволі, про всі свої недуги, про співжиття з там. людьми, душп. працю там. волю завдячує лікареві-німцеві. Коли після ост. важкої недуги почав старання зі звільнення і предложив свідоцтво лік., який його лікував, “органи” прислали свого лікаря в особі цього німця, в надії, що він тому перешкодить. Тимчасом вийшло противно. Майже 2 роки тому дістав листа від незнакомого нім. кат. свящ. 83 літнього о. Нельсона з віддалі близько 700 км. також у Казахстані, який написав, що недавно дізнався про перебування “недалеко” кат. єпископа і просив позволення приїхати у відвідини. Приїхав і гостив більше як тиждень. Це було дуже велике свято для єпископа, бо тоді знов після кількох пред-овгих років міг висповідатися. При відїзді вручив о. Н. 500 р. на Сл. Божі тай зараз повів дуже широку допомогову акцію для єпископа серед німців у цілій майже Азії,

що давало 500-600 р. щомісяця у формі стип. на Сл. Божі. Це щось трохи вище від нас! [...] У нас ніхто навіть і не подумав про щось подібне [...]

Дальше жалувався, що за мною, а властиво майже зовсім не був зорієнтований у наших тут. обставинах. Уявляв собі життя значно легше, безпечніше та спокійніше [...] В дуже великій таємниці сказав мені, що жалує, що вертав сюди, бо виглядає, що не буде мати навіть де голову прикласти [...]

Дальше вл. Лят. оповів мені, що ще починаючи від Львова сестри оповідали йому, що багато (ок. 30) канд. дух. стану очікує свячень. Також радився як і що робити. Рішили, що це можна буде зробити [...] вже в іншій хаті тай то не всіх разом тай то з вимогою, щоби ще довгий час не виступати як свящ. і тим не навели на слід. Всі повинні перейти перевірку знання та [...] духовне вироблення перед о. Лукачем.

Нарешті з дуже великим жалем і видно поденерований сказав, що були вже й такі свящ., що “приходили до мене з вимогою висвятити їх на всякий випадок нового єпископа”. Хоч справа дуже важна і на часі, годі то зробити без застанови так само як не вільно йому зробити того без згоди а то виразного прикладу Ап. столиці. “У середу вечером був у мене Солтис і без довгого вступу та церемоній зажадав від мене єпископських свячень, як єпископ-номінат. Дуже вразив мене і зробив прикре враження своїм дивним і грубим відношенням до мене, а на кінець пригрозив, що “вся відповідальність впаде на Вашу совість, коли не схочете того зробити” [...] Як я міг гамував його запал, аж сам відхорував і мало життям не переплатив на другий день тої авантури. Не відмовив йому зовсім, бо поняття не мав чи була яка подібна номінація. Порадив йому трохи подіждати аж справа виясниться, а коли приложить щось подібне на папері, або бодай в якому приватному місці, чи дасть достовірних свідків, що чули таке через радіо, зараз зроблю все. Це його не заспокоїло, і він крайню обурений і ображений відійшов та заявив, що дасть собі ради без мене” (!!).

На другий день раненько єпископ захворів, а рівно і часто по місті почали кружити чорні вістки, що йому ледве, чи можна вірити, він більше хилиться до православ'я, чим до католицизму, що він на получках ГБ, що в найближчому часі займе місце Пельвецького, який мабуть відходить до Львова і тим подібні вкрай грубі і підлі калюмнії !!! Витворилося явно вороже єпископови Солтисове стороництво [...]

Єпископ розплакався переді мною, просив допомоги, інформації, ради [...] Мене мов громом разило те все, – зразу таке радісне, надійне, а тут таке юдине, чорне!!! Мимо всего старався панувати над собою як міг успокоював старушка. [...] Я в одному з листів запитав єпископа, чи правда, що уділив Солт. митру та чи можна звертатися до нього за крайніми авторитетними рішеннями, чи порадами, яких у нас так багато на місці, а писати не про все можна. Відповідь була – ні, а на до-радники і на приятеля поручив мені Зен. Кис. [Зіновія Кисілевського], як розумного і дуже доброго та ревного священика. Відтоді це саме питання вертало в нас ще добрих кільканадцять разів [...]

Підчас моєї недуги, 3 роки тому, “на добровільних началах” вигнали зі Стан. за межі держави ост. бельгійку, настоятельку сестер-редемптористок с. Марію (Ольгу) де Клерк. Та справа тягнулася тоді пару місяців ще від весни. Довший час с. Ольга вела зі мною переговори над планом інформації яку вона повинна була пе-

редати Ап. Стол. про нашу Кат. Ц. та працю в цих обставинах [...] різні шифри тощо, під якими ми мали дістати відти цілий ряд вказівок, повновастей тощо. В сам найгарячіший момент я захорів, а при її виїзді був найважче хорий. Ще переказала мені кільканадцять фляшок літ. вина та масу дуже дорогих книжок. [...]

Важніше, що тоді Солт. поручив с.Ользі передати Св.От. імена 3^х свящ., які тут ніби передадуть у кат. русі. Нащо і в якій цілі він то зробив я й досі не знаю. Ці 3 були: він, Вапр. [вочевидь о. Вапрович] і я. Він “свящ. від Христа-Царя”, я “свящ. св. Станислава” [...] За декілька місяців прийшов перший оби. лист, з якого ми дізналися що авд. відбулася, самі увідомлення прийняли з великою радістю та благославляють нашу працю і нас. Коротко після того був подібний лист на випадок коли б перший не дійшов з додатком щоби дуже уважно слухали рад. авд. від 24 XII – 31 XII того року. Я не слухав, бо нічого мені не сказали тоді навіть про того листа, зате десь під весну п. Лицес. дуже довірочно повідомила мене, що Солт. таки іменованій єпископом, а “повідомляли про те відти листом і через радіо” [...] Кілька разів питаній про те Солт. заперечив мені тай я лишив у спокою. Але приблизно рік тому в літі коли я в нього був у Брошневі, дуже торжественно одягнувся в довгу, по кістки чорну блюзу, закликав мене до своєї капл. і там перед Найсв. Т. повідомив мене, що він іменованій єпископом тай хоче вже дуже довести ту справу до кінця, тобто їхати до е. Л. висвячуватися. [...] А в міжчасі наспіло повідомлення від еп-па про звільнення і приїзд. Я не цікавився ближче подробицями тої номінації, бо знав, що кінця не знайду. Знав я тільки, що були лише 2 листи то змісту, як вище, а через радіо балакалися ті деякі інструкції, щойно недавно почали говорити, що була й номінація. Сол., Арт., Ганя (сестра Солт.) і інші все твердили, що є дуже багато тих, що чули про те. Тимчасом коли справа стрімилася з відмовою зі сторони е. Л. тай стали шукати тих свідків, закінчилося на припокій Галі Швайцер, відомій вам поетесі, яка перед. Солт., о. Павлан. і переді мною заявили торж. мірою під присягою, що сама чула в одній ватик. авдиції “...свящ. від Христа-Царя благословлю” [...] і ще раз: “свящ. від Христа-Царя благословлю і іменуую...”.

Справа набрала страшиного розголосу [...] має своїх прихильників і дуже великих противників, одна співчують з Солт. другі висміюють. [...]

Майже рівночасно з тим почалися страшні репресії в Середнім, арешти, гонення, допити “з вільної стопи” по районах [...] на свящ. в Колом. районі напали вже на слід Дубля [...] забрали знимки каплиці в нього. Пару днів тому був на допитах. Знають кожний крок його і все що в нього діялося. Землю перевертають в Коломій за мною, поручили йому найд. до місяця видати мене... Свідки крім Дубля є Пігулко (?), господиня Гані, Оля, Катруся Ром. і інші не знані Вам – разом 11 осіб. Чим все скінчилося, один Бог знає! А на папері толеранція !!

Я врешті зовсім зліквідував квартиру в Гані, а до Кол. майже не показуюсь. До Кол. до нікого не пишійть! Стільки лиш може наробити необережність та негативна законність. о. Павлен. дуже занепокоєний і здражсаний. Направду сатана припустив останній атак, порушив все, що тільки в його силі.

Коли я зрезигнувався в такім неприхильнім становищі Солт. до е. Л. став всіма силами вже відмовляти о. Л. від осідку в Брошневі, бо там не перестане його

атакувати, а все те може дуже відбитися на житті єпископа. Пару днів тому єп. вже примандрував таки в Стан., Маяк. 24. До 10 серпня буде лікуватися препаратами [...] Стек знайшов йому мешк. у Чернівцях, щось намальовується в Калуші, я розпочав переговори з Юсею у справі б. Зениного мешк. В єп-на був після того в найб. середу, служив Сл. Б., опісля був на снід. і обіді, разом 5 годин, третій раз у вівторок 21 II 3 години, і перед вечером, у вівторок перед виїздом сюди (Борисівка) закінчу сего листа (7 VII), знов 3 години. [...] Втаємничив мене у всякі предивні Ватикан. куліси (праві і ліві) відносно нас і нашої Церкви [...] дуже близькі і вичерпуючі дані подав мені відносно наших (церк.) княжих міжусобиць, прекрасні спомини про пок. Митроп., дуже глибокі спостереження про наш Станисл. загумінок, про наших живих і пок. церк. і народних діячів тощо. Чим більше я говорю, чим більше пізнаю особу єпископа, тим більше ціню його і захоплююся ним.

Ост. раз виглядав дуже добре і був значно веселіший. П. Лят. виїхали більше як на тиждень до Пилипців. Галюся цілими днями працює, а коли часом застає мене, чується ніяково і сконфужена. Ми оба господаримо, ост. раз приймав мене суницями "со сметаною" [...] Потік відвідувачів трохи унормувався. Наталка тиждень тому від'їхала в Азію. Єпископ тяжко відчув розлуку з нею, дуже тужить за всіма Шух. бо зжився з ними й багато їм завдячує.

Пару днів тому прийшов лист від єп. Чарн. [імовірно йде мова про Миколая Чарнецького] м. і. із порадою для е. Л. Ще хорий на жовтянку, просить кори з глоду [...] Завтра висилаю. Бряз. вже дуже довго не пише, навіть не написав чи дістав інт. і гроші від мене. Прошу зараз написати до него, бо може листи до мене перестав писати або стали пропадати. Чи не маєте яких нових вістей від него? Тут Оля говорить, що його мали наново судити, вже чи не втретє [...] Каже, що переловили якісь дуже компроміт. листи тощо. Чи це правда? Дубля питали про "Горе", про Зеновія, про спів, про Й. Павла.

Прошу писати багато часто, але не істерично. Можна часом і до Мелки [...] часом до Гаців, до Палам [...]

[...] Доці не переводяться. Половина дня 7 VII минули щасливо. Зараз друга Сл. Б., опісля йду до Ковал. хрестити дитину, а по півночі Сл. Б. в Розалії. З пятн. на суботу вночі віднова інтроніз. в Гані і зараз ніччю їду на цілий тиждень до Володимировець коло Живачева [...] а потім на 9 днів до Ценяви к. Коломій.

Чекаю листів!! Цілую дуже і дуже сердечно.

Всіх і Всіх здоровлю!

Коляструк О. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності // Український історичний журнал. 2008. № 2. С. 145–153.